

I

El delegat del Govern havia tingut paraula: tres presoners de guerra procedents del camp de concentració d'Hayau arribaren a Hugel per ajudar els camperols: Franz Thorn, Linsa Wurm i Kòstia Blitzau. Portaven l'uniforme de reglament d'un to verdós amb una W i una P de pam traçades amb pintura blanca al bell mig de l'esquena.

El sergent que els acompanyava digué en to de facècia a Anselm Saunier, alcalde del poble d'ençà de l'alliberació:

—En nom del Govern us faig present d'aquestes tres joies. El comandant en persona els ha triat. Puc afirmar que són la flor i nata de la soldadesca concentracionària.

Deixà de banda el to jocós i la rialla mofeta.

—No els tracteu amb massa miraments; treballen amb poca voluntat, sabeu? Cal espavilar-los, si voleu que rendixin.

—No sé qui s'encarregarà d'espavilar-los—respongué Anselm Saunier—. A Hugel, no hi ha quedat ni un sol home jove. L'únic que galleja ací, ara

com ara, és un foraster, el marit de la pubilla Gray. Els altres som vells, dones i criatures.

—Ja cal que vigileu les dones, doncs —digué el sergent, reprenent la rialla i el to faceciosos—, deuen estar afamades d'home i aquests tres borde-gassos..

—Què dieu ? —saltà Anselm, perdent un poc la seva calma habitual—. Abans s'aparellarien amb un ós. D'ençà que els afusellaren els marits i els promesos viuen sempre abrاندades d'odi.

El sergent arronsà les espatlles com si dubtés de la consistència dels odis femenins.

Quan se n'hagué anat, l'alcalde s'adreçà als tres presoners i els demanà si coneixien la llengua del país. Dos d'ells respongueren amb un noràpid i decidit; el tercer brandà la testa sense moure els llavis. Així Saunier no pogué esbrinar si no la sabia o si no volia parlar-la. Es tractava de l'anomenat Franz Thorn, el qual, pel seu aspecte, semblava el més capacitat de conèixer llengües estrangeres. El camperol s'havia fixat en ell tot seguit i el preferia als altres. Demostrava uns trenta-tres o trenta-cinc anys, era de mitjana alçada, miop i un poc calb. Caminava lleugerament encorbat, com un home que ha passat les millors hores de la seva vida estudiant o escrivint.

Mentre el sergent parlava amb Saunier, Franz Thorn romania amb els braços plegats i les mans entaforades sota les aixelles. Tot d'una les desco-

bria i les examinava amb gran atenció i, brusquement, tornava a amagar-les. Anselm havia observat que eren elegants i ben conservades. I aquesta observació li confirmava el que ja sospitava: el presoner era un intel·lectual. La seva gran admiració envers els homes instruïts feia que Anselm oblidés que el que calia als seus camps, mig abandonats d'ençà del afusellament del noi, eren braços joves i fermes i no intel·ligència i saviesa.

Anselm Saunier xampurrejava la llengua dels presoners; digué a Franz Thorn que l'esperés a la Casa de la Vila mentre ell anava a acompanyar els altres.

Linsa Wurm era alt i prim, gànquil i lànguid; Kòstia Blitzau més aviat baix, musculat, feixuc i rabassut. Aquests dos tipus tan oposats caminaven l'un prop de l'altre com dos bous junyits al mateix jou, amb la sola diferència, en favor dels homes, que ells seguien el mateix ritme i avançaven amb la mateixa cama: dreta, esquerra, dreta, esquerra, sense descompassar-se ni equivocar-se mai.

Tot passant, Saunier féu la presentació del presoner Blitzau a la vídua Rott i tot seguit se n'anà, amb Wurm, cap a casa de la pubilla Gray. Wurm caminava arrossegant els peus calçats amb botes de sola gruixuda i ferrada, deixava anar els braços, prims i desmanegats, pengim-penjam igual que si no formessin part de la seva persona. Seguia l'alcalde unes passes enrera, com si un obstacle in-

visible, però poderós, els separés. Quan Saunier s'aturava a esperar-lo, l'altre s'aturava també, de manera que la distància que els separava era sempre la mateixa. I cada cop que Saunier intentava escurçar-la, veia com es reflectia l'esverament en els ulls de Wurm. Fins que el vell camperol arrossà les espatlles i abandonà qualsevol intent d'aproximació.

Aviat foren a lloc.

La finca de la família Gray era la més opulenta del poble, l'única que, tot i trobar-se un bon xic abandonada d'ençà de la guerra, tenia aspecte senyorívol. Les parets eren de pedra, gruixudes i sòlides, i la porta, de fusta envernissada, amb panys i argolla de bronze.

L'entrada era oberta i Anselm, seguit de Linsa Wurm, s'hi endinsà sense cerimònies. A la cuina trobaren la mestressa: una camperola jove i ben plantada, vestida de dol de cap a peus. Anselm li presentà el presoner i ella crispà els llavis amb una repugnància invencible. L'home es veié llavors amb els ulls d'ella i es sentí trist i humiliat. L'uniforme que duia era deslluït, esquifit i balder alhora. Els pantalons li arribaven un poc més avall dels genolls, descobrien els turmells, ossosos i esmerlits. La jaqueta li flotava al voltant del cos, prim i enfonsat, i de les mànigues, massa curtes, sortien les mans envermellides que no paraven de masegar i fer voltar la gorra verda.

—Coneix la nostra parla?—demanà Lluïsa Gray a Saunier.

—Ni un borrall.

Lluïsa arrufà el nas i les celles.

—Com ens entendrem, doncs?

—El teu home va passar dos anys en aquelles terres; deu conèixer la llengua del país.

—No ho sé pas—féu la pubilla Gray amb sobtada tristor, com si l'evocació d'Hilari Kues ennuvolés la seva ànima.

Wurm esguardava amb interès l'olla que fumava penjada dels clemàstecs. La tapadora ballava alegrement, deixava escapar una flaire de cansalada fumada i de cols capaç de desvetllar un difunt.

—Juraria que està afamat —féu Anselm, tot picant l'ullet a Lluïsa.

—Demaneu-li si vol menjar.

L'insa Wurm digué ràpidament que acceptava. Llavors la mestressa s'atansà a la llar, apartà el recipient del foc, començà d'omplir una escudella de vianda.

—Vaig a cercar el meu presoner —digué Anselm—, m'està esperant a la Casa de la Vila.

—Us desitjo bona sort —li féu Lluïsa en to escèptic.

Acabava de servir a L'insa una bona escudella de vianda. El presoner s'assegué i començà de menjar amb delit. En aquell moment, Lluïsa recordà que Hilari estava a punt de tornar de les feixes; calia pa-

rar taula i baixar al celler a cercar sidra. Mentre anava feinejant es preguntava per què s'hi havia casat, amb Hilari. Envejava les noies solteres o les dones vídues que poden plorar lliurement llurs morts en la foscor de la cambra, després d'una jornada de treball, sense que ningú no els en demani comptes. Però els camps necessitaven braços virils, els d'Hilari Kues o els de qualsevol altre home. La pubilla Gray ho havia sacrificat tot a la terra: el seu cos, la seva ànima, la seva llibertat i els seus drets d'enamorada inconsolable. La terra, la terra tirànica a la qual hom fa les concessions més doloroses sense discussió. Els avis, el pares i els germans ho havien fet així mateix i ella seguia llur exemple. Quan li naixeria un fill, el seu maridatge amb Hilari Kues restaria justificat i compensat. Un nou Gray, home o dona, es lliuraria en cos i ànima a la terra de llurs avantpassats disposat a emmullerar-se o a emmaridar-se amb qui convingués a la terra per donar a la terra nous treballadors. Llavors tots els Gray sabrien per què Lluisa era l'esposa del foraster i, des del altre món, els pares i els germans l'aprovarien i la regradarien i Nicolau la comprendria i la perdonaria.

No es recordava del presoner fins que una mena de sospir li féu girar el cap i es trobà amb aquella mirada d'ulls blavíssims, una mirada trista i desesperada, com la d'un animaló salvatge caigut en un parany.

L'insa Wurm acabava de buidar l'escudella i ara semblava esperar ordres. «Ordres», es digué Lluïsa. «L'enemic espera ordres de mi. Bé, ara sabreu qui sóc jo, manant.» Recordà el despòtic orgull, la freda crueltat dels compatriotes d'aquest home, pocs mesos enrera encara amos del país. Empresonaven, afusellaven per un tres i no res, requisaven bestiar i aviram, usaven els llençols i les tovalles més fines de! seu guarda-roba... I ara, heus ací que un d'ells era a les seves mans, vençut, desarmat, moix... Li manaria executar les feines més pesades, més brutes, més humiliants. D'antuvi li faria buidar la comuna. (Era una tasca que practicaven regularment ella i el seu marit, cada cop que el dipòsit era ple.) La portadora era pesadíssima. Que s'espavilés per a arrossegar-la! Però, en anar a donar-li l'ordre, se li desmaià la voluntat. Havia de fer-ho amb signes i l'actitud humil i l'esguard desesperat del presoner la refredaven. Per encoratjar-se, evocà aquells anys terribles i s'imaginà el que hauria fet aquest mateix home si, en comptes d'ésser un presoner de guerra, fos un soldat d'ocupació ben alimentat, ben armat, lluint un magnífic uniforme. Totes les mirades de menyspreu, tots els gestos d'orgull, totes les ordres irrevocables que havia rebut d'ells, revisqueren en la seva memòria. Es mirà a L'insa amb les celles juntes. Amb un moviment de cap i de braç li manà que la seguís. L'altre ho féu humilment i dòcil.

La mestressa anava davant, mostrant el camí; el presoner la seguia arrossegant els peus i aturant-se cada cop que ella ho feia. Llavors els esguards es creuaven; el de Luïsa, autoritari i fred, afeixugava el cor de Linsa; el de Linsa, esverat i trist, debilitava el goig venjatiu de la camperola.

Per anar de la cuina al soterrani calia travessar tota la casa, baixar una escaleta interior cargolada i tenebrosa. La mestressa anava de pressa, el foraster a poc a poc. En arribar a baix ella s'aturà i l'esperà, sorpresa de veure que un home tan jove es movia amb tanta feixuguesa i precaució. «Em sembla, em sembla», va dir-se tota emmurriada, «que hem fet una adquisició pèssima.» I tot d'una, se li esvaï del tot el desig de fer-li buidar la comuna. Ben mirat, un home sol no podia realitzar-ho i menys aquest nyicris. No desitjava manar-li res; ho deixaria per a Hilari. Ça com lla resultava difícil manar quelcom a algú que no comprèn la vostra parla.

Al fons de tot del soterrani, a continuació del celler, hi havia la cambra destinada a dormitori de jornalers i de mossos. Era una gran habitació quadrada que, en temps de prosperitat, havia servit d'allotjament a sis i fins a vuit homes. Ara no hi dormia ningú, però encara s'hi apilaven qui sap les màrfegues cobertes amb una tela de sac. La moblaven un vell armari, dues o tres cadires coixes i algunes caixes, una de les quals, com a prova d'haver servit de taula, servava una gran taca de cera.